

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKO PAVADUOTOJA

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (0 5) 2096731 El. p. orinta.leipute@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirminikui

Gintautui Paluckui

2025-03-14

**DĖL LYČIŲ LYGYBĖS UŽTIKRINIMO IR MOTERŲ TEISIŲ APSAUGOS LIETUVOJE
REKOMENDACIJŲ**

2025 m. kovo 7 d. konferencijos „Kovo 8-oji: moterų teisės ir progresas – tarp iššūkių ir pasiekimų“ dalyvių vardu kreipiuosi į Jus dėl lyčių lygybės užtikrinimo ir moterų teisių apsaugos Lietuvoje rekomendacijų pateikimo. Remdamiesi tyrimais, ekspertų įžvalgomis ir praktine patirtimi žmogaus teisių srityje, išskiriame pagrindinius iššūkius, su kuriais šiandien susiduria moterys Lietuvoje ir visame pasaulyje. Nepaisant reikšmingos pažangos lyčių lygybės srityje, pastaraisiais metais stebime pavojingas tendencijas, kurios kelia grėsmę pasiektiems laimėjimams. Šiame dokumente išryškiname aktualiausias problemas ir teikiame konkrečias rekomendacijas, siekdami užtikrinti moterų teises ir orumą, lygybę bei saugumą.

Lietuvoje per pastaruosius dešimtmečius pasiekta reikšmingų laimėjimų lyčių lygybės srityje, tačiau vis dar išlieka nemažai iššūkių. Stebime grėsmių užuomazgas – stiprėjantį antifeministinį diskursą, didėjantį smurto prieš moteris mastą bei lyčių nelygybę darbo rinkoje. Socialiniuose tinkluose plinta neapykantos retorika prieš moterų teises, o kai kuriose šalyse priimami regresyvūs lyčių politikos sprendimai. Moterų teisės taip pat susiduria su iššūkiais dėl griežtėjančių reprodukcinę teisių apribojimų ir augančio smurto. Kartų karai ir konfliktai dar labiau didina pavojų moterims, kurios tampa sisteminio seksualinio smurto aukomis.

Ekonominė nelygybė ir moterų finansinis nesaugumas

Moterų ir vyrų atlyginimų skirtumas Lietuvoje išlieka – moterys uždirba vidutiniškai 12,9 % mažiau nei vyrai, o pensijų skirtumas siekia 15,9 % (Sodra, 2024).¹ Moterys taip pat nepakankamai atstovaujamos vadovaujančiose pozicijose – tik 39 %, moterų dalis tarp visų vadovų Lietuvoje nepasikeitė.

¹ <https://www.sodra.lt/lt/naujienos/sodros-apzvalga-pajamos-augo-taciau-darbo-rinkos-aktyvumas-mazejo>

Nepakankamas moterų atstovavimas aukščiausiuose vadovavimo ir politiniuose postuose rodo, kad sisteminės kliūtys išlieka reikšmingos.

Neapmokamas darbas ir moterų perdegimas

Moterims vis dar tenka didžioji dalis namų ruošos, vaikų priežiūros ir artimųjų slaugos darbų. Moterų Lobistinės organizacijos atlikto tyrimo „Moterų ir vyrų priežiūros pareigų skirtumo mažinimas“ duomenimis, moterys vaikų priežiūros pasidalijimu yra labiau nepatenkintos nei vyrai. Suaugusių asmenų priežiūra dažniau tenka moterims šeimose. 14 % Lietuvos suaugusių gyventojų nemokamai prižiūrėjo kitus suaugusius asmenis dėl jų negalios, ligos ar senatvės. Tokią pagalbą teikė dvigubai daugiau moterų (19 %) nei vyrų (7,9 %).

Neapmokamas darbas tiesiogiai veikia moterų karjeros galimybes ir finansinį savarankiškumą. Be to, mažiau uždirbdamos karjeros metais, moterys gauna ir mažesnes pensijas.

Smurtas artimoje aplinkoje ir teisėsaugos spragos

2023 m. Lietuvoje užregistruota daugiau nei 54 000 pranešimų apie smurtą šeimoje². Nepaisant stiprėjančios teisinės bazės, efektyvios apsaugos priemonės vis dar stringa praktikoje – moterys dažnai nesulaukia savalaikės pagalbos, o teisėsaugos institucijos nėra pakankamai pasirengusios kovoti su sisteminiu smurtu.

Siekiant užtikrinti realią lyčių lygybę ir apsaugoti moterų teises, būtina imtis veiksmų. Remiantis tyrimais, ekspertų išvalgomis ir gerąja praktika, pateikiame rekomendacijas, kurios gali prisidėti prie teigiamų pokyčių Lietuvoje.

Rekomendacijos:

- įtvirtinti lyčių lygybės strateginį planavimą, keisti nuostatas, kelti aiškius tikslus ir užtikrinti jų įgyvendinimą valstybės ir savivaldybių lygmeniu;
- atnaujinti Lygių galimybių įstatymą;
- peržiūrėti baudžiamojo kodekso įstatymą dėl seksualinio smurto;
- skatinti tėvystės atostogų politiką, kuri didintų lygesnį atsakomybės pasidalijimą tarp vyrų ir moterų;
- įtraukti lyčių lygybės temas į bendrojo ugdymo programas, siekiant mažinti antifeministinių ir stereotipinių pažiūrų įsigalėjimą tarp jaunuolių (kurios lemia lyčių segregaciją renkantis profesijas);
- plėsti lyčių lygybės statistinės analizės apimtį, įvedant daugiau rodiklių – tai leistų gauti išsamesnius duomenis apie esamą situaciją (užimtumo, švietimo, demografijos, neapmokamo darbo, sprendimų priėmimo ir daugelyje kitų sričių);

² <https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/daugeja-smurto-artimoje-aplinkoje-atveju-gruodi-uzregistruota-daugiau-nei-5-tukst-pranesimu/>

- spręsti neapmokamo darbo problemą (vaikų, suaugusių asmenų, negalią turinčių asmenų priežiūros), plečiant socialines, sveikatos ir slaugos paslaugas savivaldybėse, kad moterys turėtų daugiau galimybių siekti karjeros, užsiimti verslu ir gauti deramą atlyginimą;
- plėsti paslaugų, atitinkančių įvairius poreikius, diegimą, ypač siekiant suderinti darbą ir šeimos gyvenimą:
 1. Darbo vietose įrengti kambarius darbuotojų vaikams;
 2. Pailginti dienos grupių vaikams darbo laiką, ypač skirtų vaikams, turintiems negalią;
 3. Regionuose plėsti palankius tėvams tarpmiestinio susisiekiimo grafikus;
 4. Tobulinti savivaldybių infrastruktūrą, kad ji būtų pritaikyta moterų saugumui, ypač tamsiu paros metu.
- spręsti informacijos stokos, pasiekiamumo ir suprantamumo problemas, sukuriant funkcionalią informacinę sistemą apie priklausančias ir teikiamas paslaugas;
- skatinti darbdavius mažų vaikų turintiems vyrams sudaryti lankstų darbo grafiką, siekiant padėti spręsti vaikų priežiūros problemas;
- parengti tarpsektorinę valstybinę ankstyvojo ugdymo 0–3 m. kūdikiams koncepciją;
- skatinti aktyvų savivaldybių bendradarbiavimą su organizacijomis, dirbančiomis lyčių lygybės srityje;
- įtvirtinti specialiąsias priemones, skirtas sistemingai didinti moterų dalyvavimą politikoje;
- įtvirtinti priemones, mažinančias vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, siekiant sumažinti pensijų atotrūkį ir skurdo feminizaciją;
- skatinti darbdavius aktyviau ir nuosekliau įgyvendinti lyčių lygybės planavimo priemones darbo vietoje;
- užtikrinti, kad viešųjų įmonių valdybose, kurių akcijos kotiruojuamos biržose, moterų būtų ne mažiau kaip 40 %;
- užtikrinti, kad įmonės taikytų skaidrius ir konkurencingus atrankos procesus, nediskriminuodamos moterų;
- mažinti smurtą prieš moteris:
 1. Didinti stebėseną ir stiprinti teisėsaugos atsakomybę, siekiant užtikrinti, kad smurto artimoje aplinkoje apsaugos orderiai veiksmingai mažintų nusikalstamų veikų skaičių;
 2. Griežtinti akreditacijos reikalavimus, kad paramos, apsaugos ir prevencijos paslaugas teiktų tik organizacijos, turinčios patirties žmogaus ir moterų teisių srityje;
 3. Aiškiai apibrėžti specializuotų kompleksinės pagalbos centrų ir metodinio centro veiklos sritis bei užtikrinti pakankamą finansavimą, siekiant stiprinti pagalbos sistemą;
 4. Tobulinti identifikavimo kriterijus ir jų taikymo mechanizmus, kad smurto artimoje aplinkoje ar seksualinio smurto aukos būtų laiku atpažintos ir gautų reikiamą pagalbą;

5. Stiprinti smurto prieš moteris prevenciją, didinant visuomenės sąmoningumą, ypač savivaldybių lygmeniu, ir keičiant požiūrį į smurtą šeimoje bei seksualinį smurtą;
6. Užtikrinti finansavimą specializuotai kompleksinei pagalbai, skirtai tiek smurto artimoje aplinkoje, tiek seksualinio smurto aukoms;
7. Tobulinti teisėsaugos ir teismų pareigūnų, įskaitant teisėjus ir prokurorus, kompetenciją, siekiant užtikrinti tinkamą smurto artimoje aplinkoje ir seksualinio smurto bylų nagrinėjimą;
8. Užtikrinti specializuotus mokymus specialistams apie fizinį, seksualinį, psichologinį ir ekonominį smurtą;
9. Plėsti informavimo kampanijas ir didinti visuomenės sąmoningumą apie smurto artimoje aplinkoje ir seksualinio smurto problemas, ypač informuojant pažeidžiamas grupes apie pagalbos galimybes;
10. Ratifikuoti Stambulo konvenciją, siekiant stiprinti teisinę bazę kovai su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje;
11. Tobulinti seksualinio smurto atvejų registravimą ir aukų apsaugą, mažinant šio nusikaltimo latentįškumą ir užtikrinant veiksmingą teisėsaugos atsaką.

Nuosekliai įgyvendinant šias rekomendacijas ir stiprinant bendradarbiavimą, galima užtikrinti tikrą lyčių lygybę ir apsaugoti moterų teises Lietuvoje.

Seimo Pirmininko pavaduotoja

Orinta Leiputė